

BİLİMSEL YAYIN TÜRLERİ

Prof. Dr. Bektaş TEPE

Neden yazı yazarız?

- Bilginin yeni kuşaklara aktarılmasının en etkili yollarından birisi şüphesiz yazı yazmadır.
- Bilimsel yazıların, hakemli bir şekilde yayınlanması ilk olarak İngiltere ve Fransa'da yaklaşım olarak 1700'lü yıllarda görülmüştür.
- Bugün dünyada 20.000'den fazla dergide yılda 2 milyon civarında makale yayınlanmaktadır.

Yazmadan önce!

- Bilimsel yazı yazmadan önce, bilimsel yazının ne olduğunun ve nasıl yazılması gerektiğinin bilinmesi gerekir.
- Bilimsel yazılar çoğunlukla üniversitelerde görevli akademisyenlerce yapılan akademik çalışmalar sonucu oluşturulmuş, bilimsel verilere dayalı formatlardır.

Uluslararası yazım standartları nelerdir?

- En sık başvurulanan yazım formatı Amerikan Psikoloji Derneğinin 6. baskısıdır (APA6).
- Bilimsel yayınlardaki tablolarda, şekillerde, sayı ve sembollerin yazımında ağırlıklı olarak bu format kullanılır.
- Ayrıca dergiler, Modern Dil Derneğinin (MLA) ilkelerini ve ISO 690 gibi formatları da kullanabilmektedir.

Bilimsel yazı
yazmadan önce
izlenecek temel
unsurlar

- Araştırma konusunu belirleme
- Literatür taraması yapma
- Hipotez oluşturma
- Çalıřma protokolü oluşturma

Araştırma konusunu belirleme

- Araştırma konusu ne kadar güncel ve özgün olursa o kadar dikkat çekici olur.
- Aynı zamanda bir araştırmanın konusu, çalışma alanının sınırını da belirler.

Literatür taraması yapma

- Araştırmanın teorik altyapısının güçlendirilmesi ve konu hakimiyetinin artırılması için kaynak taraması yapılır.
- Bu aşamadaki yetkinlik aynı zamanda araştırmanın tartışma ve sonuç bölümünün yazımında araştırmacıya hareket kabiliyeti sağlar.

Hipotez oluşturma

- Araştırmada cevap aranan problemler ve alt problemler hipoteze dönüřtürülür.
- Hipotezler açık ve net bir Şekilde, bilimsel standartlara uygun olarak yazılmalıdır.

Çalıřma protokolü oluşturma

- Bu aşamada araştırmanın yol haritası çizilir.
- Bir çeřit iř-zaman çizelgesi oluřturulur.
- Araştırmacının işlerini planlı ve aşamalı yapmasına yardımcı olan bir formattır.

Neden bilimsel yazılar yazarız?

- Kariyerde ilerleme ve daha üst basamağa çıkma
- Alanda tanınırlığı artırma
- Çalışmaları kendinize mal etme ve başkalarının sahiplenmesine engel olma
- İş doyumunu artırma ve tatmin olma
- Kendi gelişiminizi artırma
- Yazma standartlarını geliştirme
- Bilgi derinliğini artırma
- Bağlı bulunulan kurumun adını duyurma ve itibarını artırma
- Akademik profil oluşturma

Bilimsel yazının aşamaları

- Başlık (Title)
- Özet (Abstract)
- Anahtar kelimeler (Keywords)
- Giriş (Introduction)
- Yöntem (Methods)
- Bulgular (Findings)
- Tartışma (Discussion)
- Sonuç (Conclusion)
- Öneriler (Recommendations)
- Kaynakça (References)

Başlık (Title)

- Okuyucunun okuduğu ilk bölümdür.
- Okuyucuya bilimsel yazıyı tanıtan ve araştırma hakkında bilgi veren ilk kısımdır.
- Başlık dikkat çekici olmalıdır.
- Ne çok uzun ne de çok kısa olmalıdır.
- İçerisinde herhangi bir kısaltma olmamalıdır.
- On iki kelimeyi geçmeyecek ve araştırmayı yansıtacak şekilde yazılmalıdır.
- Çok genel ya da çok özel ifadeler kullanılmamalıdır.

Başlık örnekleri

- **Örnek 1:** *'Liderliğin örgütsel bağlılık üzerindeki etkisi'*
- Bu başlık çok genel ifadelerle yazılmıştır.
- Liderliğin bir çok türü olduğundan, bunlardan hangisinin örgütsel bağlılık üzerindeki etkisine bakılacağı açık değildir.
- Bunun yerine, başlığın *'Yöneticinin etik liderlik davranışlarının örgütsel bağlılık üzerindeki etkisi'* şeklide değiştirilmesi daha uygun olacaktır.

Başlık örnekleri

- **Örnek 2:** *'Eğitim örgütlerinin amaçları ile öğretmenlerin beklentileri arasındaki ilişki'*
- Bu başlıkta, eğitimin hangi kademesinde hangi amaçların inceleneceğinin belirtilmesi gerekir.
- Bunun yerine, başlığın *'Ortaokulların özel amaçlarıyla öğretmenlerin eğitimsel beklentileri arasındaki ilişki'* şeklinde değiştirilmesi daha uygun olacaktır.

Başlık örnekleri

- **Örnek 3:** *'Düzce ili Akçakoca ilçesinde sosyal bilimler lisesindeki son sınıf öğrencileri velilerinin okul yönetimine ilişkin görüşleri'*
- Bu başlıktaki hata, aşırı özel bir başlığın seçilmesi, araştırma yapılan okulun ifşa edilmesidir.
- Bu durum, araştırmaya katılan velilerin rahat davranamamasına ve soruları samimi bir şekilde yanıtlanamamasına neden olabilir.
- Bunun yerine, başlığın *'Batı Karadeniz'de bir sosyal bilimler lisesindeki son sınıf öğrenci velilerinin okul yönetimine ilişkin görüşleri'* şeklinde değiştirilmesi daha uygun olacaktır.

Özet (Abstract)

- Bilimsel yazının en çok okunan ikinci kısmıdır.
- Özetin dili akıcı, basit ve anlaşılır bir yapıda olmalıdır.
- Gereksiz kelime kullanımından ve tekrardan kaçınılmalıdır.
- Çoğunlukla 250 kelimeyi geçmeyecek şekilde olmalıdır.
- Araştırmanın amacı, yöntem ve sonuçlara kısaca yer verilmelidir.
- Bu bölüm okuyucular için harita niteliği taşıdığından, özetlerde herhangi bir atıf, sayısal veri, tablo ve şekil kullanılmaz.

Anahtar kelimeler (Keywords)

- Özetin altında yer alır.
- En az 3, en fazla 6 tane yazılır.
- Araştırmanın indekslenerek okuyucuların daha kolay bulabilmesini sağlar.
- Araştırmanın başlığını ve problemin durumunu kısmi olarak ifade etmelidir.
- Bir anahtar kelime en fazla iki kelimelik bir gruptan oluşmalıdır.

Giriş (Introduction)

- Kavramların açıklandığı,
- Kavramlar arasındaki ilişkilerin gösterildiği,
- Araştırmaya teorik altyapı sunan bölümdür.
- Araştırmacının araştırmayı neden yaptığını ve araştırmanın önemini ifade ederek '*genelden özele*' doğru bir sıralama ile yazılır.
- Ne çok uzun tutulmalı, ne de çok kısa olmalıdır.
- Bu bölümde açıklanan kavramlar, okuyucuyu araştırma konusunda doygunluğa ulaştıracak yapıda olmalı ve okuyucuları başka bir kaynağa yönlendirmemelidir.

Giriş kısmının aşamaları

- **1. aşama:** Araştırmanın amacının belirtilmesi ve problemin okuyucuya tanıtılmasıdır.
- **2. aşama:** Yazı, araştırmanın amacına ve problemine ilişkin yapılmış çalışmalarla desteklenir.
- **3. aşama:** Problemin nasıl ve hangi açıdan ele alınarak çözülmeye çalışılacağı ortaya konulur.

Giriş bölümü
yazılırken şunlara
dikkat edilmelidir:

- Araştırmanın savunduğu fikri açıkça belirtin.
- Araştırmanızın hangi bilimsel boşluğu dolduracağını açıkça belirtin.
- Konuyu uzatmadan ve dağıtmadan açıklayın.
- Konunuzu destekler nitelikteki ve tam tersi olan araştırmaları ve düşünceleri belirtin.
- Cümlelerinizi çok iddialı ve keskin ifadelerle kurmayın.
- Açık ve net bir şekilde ve uzun cümleler kurmadan yazın.

Giriş bölümü
yazılırken şunlara
dikkat edilmelidir:

- Birinci şahıs zamirleri kullanmaktan mümkün olduğunca uzak durun.
- Araştırmanızı göndereceğiniz derginin formatını mutlaka okuyun.
- Kullandığınız kaynakları atlamadan kaynakçada doğru bir şekilde gösterin.
- Tüm cümlelerinizi, araştırmayı okuyanları düşünerek yazın.

Yöntem (Method)

- Araştırmanın geçerlilik ve güvenilirlik kanıtlarının sunulduğu, hangi araştırma desenlerinin neden kullanıldığının belirtildiği kısımdır.
- Evren ve örneklem hakkında bilgi verilir.
- Gerekirse daha iyi betimlemek için tablolar sunulur.
- Araştırmada kullanılan veri toplama aracı hakkında bilgiler verilir.
- Araştırmadan elde edilen verilerin hangi istatistiksel süreçlerden geçtiği belirtilir.
- Bu kısım doğru ve açık bir şekilde dizayn edilmezse, veriler, bulgular ve tartışma hatalı olacaktır.

Bulgular (Findings)

- Araştırmadan elde edilen verilerin sunulduğu ve hipotezlerin test edildiği kısımdır.
- Veriler düzenli bir şekilde formatlanmalı
- Gereksiz veriler ayıklanmalı
- Anlam karmaşası ve görüntü kirliliği en aza indirilmelidir.

Bulgular (Findings)

- Bu bölüm, araştırma problemine ve alt problemlere uygun şekilde alt başlıklar oluşturularak düzenlenmelidir.
- Veriler bu başlıklar altında tablolaştırılarak sunulmalı ve açıklanmalıdır.

Tablolarda nelere dikkat edilmelidir?

- Açıklanamayacak verilerin tablolarda verilmesinden kaçınılmalıdır.
- Tablolarda dikey çizgiler kullanılmamalı, yatay çizgiler ise mümkün olduğunda az kullanılmalıdır.
- Tablolardaki verilerin gösterilmesinde, kısaltma ve sembollerin verilmesinde uluslararası formata ve yayıncı kuruluşun kendi formatına uygun davranılmalıdır.
- Bulgular yazılırken yorum yapmaktan uzak durulmalı, yorumlar tartışma bölümüne bırakılmalıdır.

Tartışma (Discussion)

- Yazarın en çok zorlandığı, hakem sürecinde en çok eleştiri yapılan bölümdür.
- Aynı zamanda, yazarın en özgür olduğu, bilişsel-akademik yönünü ve derinliğini gösterdiği bölümdür.
- Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara ve sonuçlara dayalı yazılmalıdır.
- Bu bölümün, sonuçları destekler nitelikte ya da karşı olan çalışmalarla harmanlanması zenginlik katacaktır.

Tartışma türleri

- **İç tartışma:** Yazarın kendi özgün düşünsel sürecine, teorik bilgilerine ve araştırma bulgularına dayalı olarak yaptığı tartışmadır.
- **Dış tartışma:** Araştırmaya benzer ya da zıt sonuçlar ortaya koyan araştırmaların sonuçları ile araştırmacının sonuçlarının karşılaştırılmasıyla yapılan tartışmadır.

Sonuç (Conclusion)

- Bilimsel bir yazının en önemli ve can alıcı yeridir.
- Bulgular bölümünden elde edilen verilere dayalı yorumlar yapılır ve rasyonel çıkarımlarda bulunulur.
- Bu bölümde en sık yapılan hata, araştırma problemi ve bulguların dışına çıkılması ve araştırma konusu dışında ifadeler kullanılmasıdır.
- En az hata yapmak için şu sorular sorulmalıdır:
 - Ben bu araştırmayı niçin yaptım?
 - Araştırma hipotezlerim nelerdi?
 - Araştırmada hangi bulgulara ulaştım?

Sonuç (Conclusion)

- Sonuç bölümünde problemin ve kurulan hipotezlerin cevapları açıkça gösterilmelidir.
- Araştırmaya dayalı olarak ortaya konulan tüm sorular cevaplanmalıdır.
- Sonuçlar mümkün olduğunca kısa ve öz olmalı, tekrara düşmekten kaçınılmalıdır.
- Sayılar ve sayısal veriler verilmekten kaçınılmalıdır.

Öneriler (Recommendations)

- Araştırmadan elde edilen sonuçlara dayalı olarak ortaya konulur.
- Bu bölümde en yaygın yapılan hata, araştırma konusu ve bulgular dışında önerilerde bulunulmasıdır.
- Unutulmamalıdır ki, yapılacak öneriler aynı zamanda araştırmanın devamı niteliğindedir.
- Bu nedenle öneriler somut olmalı ve temenni niteliği taşımamalıdır.

Kaynakça (References)

- Yayıncının kabul ettiği formata göre değişik biçimlerde kaynak gösterimi yapılabilmektedir.
- Çoğunlukla numaralandırılmış ya da alfabetik sıra yöntemi kullanılmaktadır.

References

- Abadian, K., Keshavarz, Z., Mojab, F., Majd, H.A., Abbasi, N.M., 2016. Comparison the effect of mefenamic acid and *Teucrium polium* on the severity and systemic symptoms of dysmenorrhea. *Complement. Ther. Clin. Pract.* 22, 12-15.
- Abdollahi, M., Karimpour, H., Monsef-Esfehani, H.R., 2003. Antinociceptive effects of *Teucrium polium* L. total extract and essential oil in mouse writhing test. *Pharmacol. Res.* 48, 31-35.

References

1. Gunes S *et al.* Ethnopharmacological survey of medicinal plants in Karaisali and its surrounding (Adana-Turkey). *Journal of Herbal Medicine* 2017; 68-75.
2. Al-Asmari AK *et al.* A Review of Hepatoprotective Plants Used in Saudi Traditional Medicine. *Evidence-Based Complementary and Alternative Medicine* 2014; 890842.
3. Alachkar A *et al.* Traditional Medicine in Syria: Folk Medicine in Aleppo Governorate. *Natural Product Communications* 2011; 1: 79-84.
4. Hayta S *et al.* Traditional uses of medicinal plants in Elazig (Turkey). *Journal of Ethnopharmacology* 2014; 3: 613-623.
5. Hasani-Ranjbar S *et al.* A systematic review of Iranian medicinal plants useful in diabetes mellitus. *Archives of Medical Science* 2008; 3: 285-292.

Kaynakça (References)

- Bilimsel yazılarda kullanılması gereken ideal kaynak sayısı 20-40 arasındadır.
- Kaynak seçiminde mümkün olduğunca güncel ve orijinal çalışmalara ve temel kaynaklara yer verilmelidir.
- Metin içinde ve kaynakça bölümünde atıf gösterilirken birden çok Türkçe yazarlı eserde 've', yabancı eserlerde ise 'and' ya da '&' kullanılır.
- İki'den fazla yazarlı Türkçe eserlerde bir kere tüm yazarlar yazıldıktan sonra tekrar kullanılırken 've ark.', yabancı yazarlı eserlerde ise 'et al.' kullanılmalıdır.

Tek yazarlı kaynakların gösterilmesi

Metin içerisinde

- Cümle başında: Tepe'ye (2008) göre
- Cümle sonunda: (Tepe, 2008).

Kaynakçada

- Tepe, B. (2008). Antioxidant potentials and rosmarinic acid levels of the methanolic extracts of *Salvia virgata* (Jacq), *S. staminea* (Montbret & Aucher ex Benth) and *S. verbenaceae* (L.) from Turkey. *Bioresource Technology*, 99(6), 1584-1588.

Çok yazarlı kaynakların gösterilmesi

Metin içerisinde

- Cümle başında:
 - Tepe ve Sökmen'e (2007) göre ...
 - Tepe, Daferera ve Polissiou'ya (2007) göre...
- Cümle sonunda:
 - (Tepe ve Sokmen, 2007)
 - (Tepe, Daferera ve Polissiou, 2007)

Kaynakçada

- Tepe, B., Sokmen, A. (2007). Production and optimization of rosmarinic acid by *Satureja hortensis* L. callus cultures. *Natural Product Research*, 21(13), 1133-1144.
- Tepe, B., Daferera, D., Polissiou, M., (2007). Antioxidant activity of the essential oil and various extracts of *Nepeta flavida* Hub.-Mor. from Turkey. *Food Chemistry*, 103(4), 1358-1364.

Çeviri kitaplarının gösterimi

Metin içerisinde

- Cümle başında:
 - Murray (2015) araştırmasında,
 - Murray'a (2015) göre
- Cümle sonunda: (Murray, 2015).

Kaynakçada

- Murray, R. (2015). Tez nasıl yazılır. (Çev. Şakir Çınkır). Ankara: Anı Yayıncılık, (Original copyright, 2011).

Elektronik kaynakların gösterimi

- Toytok, E.H., ve Yıldırım, M.B. (2019). Öğretmenlerin çok kültürlü kişilik özellikleri ve informel iletişim. EKEV Akademi Dergisi, 23(77), 105-120. Erişim adresi: http://www.ekevakademi.org/Makaleler/1734340607_08%20Esef%20Hakan%20TOYTOK-Muhammet%20Behcet%20YILDIRIM.pdf. Erişim tarihi: 19.09.2019.

Tezden alınan kaynakların gösterilmesi

- **Toytok, E.H. (2014). Öğretmenlerin algılarına göre okul yöneticilerinin etik liderlik davranışlarının örgüt kültürü üzerine etkisi. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.**

Aynı yazarın aynı
yıldaki
çalışmalarının
gösterimi

Metin içerisinde

- Cümle başında:
 - Sarikurkcu ve ark.'a (2020a 2020b) göre ..
- Cümle sonunda:
 - (Sarikurkcu ve ark., 2020a; 2020b).

Kaynakçada

- Sarikurkcu, C., Ozer, M.S., Tlili, N. (2020a). Comparison of the Influence of the Solvent on the Extraction of the Bioactive Compounds from *Marrubium lutescens* Using Liquid Chromatography-Electrospray Ionization Tandem Mass Spectrometry (LC-ESI-MS/MS). *Analytical Letters*, 53, 2222-2234.
- Sarikurkcu, C., Sahinler, S.S., Ceylan, O., Tepe, B. (2020b). *Onosma ambigens*: Phytochemical composition, antioxidant and enzyme inhibitory activity. *Industrial Crops and Products*, 154, 112651.

Bölüm yazarlı kaynakların gösterimi

- **Toytok, E.H. (2019). Bilgi yönetimi. Necati Cemalođlu ve Murat Özdemir (Eds.), Eğitim Yönetimi İçerisinde, 2. Baskı (s. 529-550). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.**

Bilimsel yazılarda kullanılan bazı kısaltmalar

İfade	Kısaltma
Basım	bs.
Gözden geçirilmiş baskı	Göz.geç.bs.
Editör/Editörler	Ed./Eds.
Çeviren	Çev.
Tarih yok	t.y.
Yayına hazırlayanlar	Yay.haz.
Sayfa/sayfalar	s.

Bilimsel yazı türleri

- Makale
- Tez/Proje
- Bildiri

Makale

- Bilimsel yazı türü denilince akla en fazla gelen yazım türüdür.
- Tezlere kıyasla daha kısa, bildirilere göre ise daha uzundur.
- Makale yazımı, öncelikle, makalenin yayınlanmak üzere gönderileceği derginin seçimi ile başlar.
- Makale yazımını her aşaması, derginin formatı ve yayın ilkeleri düşünülerek yazılmalıdır.

Makalenin yayınlanma aşamaları

- Derginin sistemine yüklenen makale, derginin formatına ve yayın ilkelerine uygunluğu açısından editör tarafından incelenir.
- İstenen standartları taşıyanlar değerlendirilmek üzere en az iki hakeme gönderilir.
- Hakemlerin yazarlardan, yazarların da hakemlerden haberdar olmamaları gerekir.
- Bu sürece '*kör hakemlik*' adı verilir.
- Hakemlerin raporları doğrultusunda yazar ya da yazarlara geri bildirimde bulunulur.

Hakemlerin verdiği kararlar

- **Yayınlanabilir**
- **Düzeltildikten sonra yayınlanabilir**
- **Düzeltilmeler yapıldıktan sonra yeniden değerlendirmek istiyorum**
- **Yayınlanması uygun değil**

Makalelerin reddedilme nedenleri

- Derginin kılavuzuna uymamak
- Dergiye uygun jargon ve terim kullanmamak
- Okuyucuları, bilginin kaynağı noktasında yeterince bilgilendirmemek
- Yeterli literatür araştırması yapmamak ve kaynağa ulaşmamak
- Kaynaklar arasında yeterli bağlantı kuramamak
- Araştırmayı doğru bir şekilde dizayn edememek
- Doğru yöntem ve araç seçimini yapamamak
- Bulguların dışına çıkmak
- Araştırma problemini yeterli ölçüde cevaplayamamak

Tez/Proje

- Öğrencinin bilimsel araştırma yapabilme kabiliyetini artırmak için yapılan özgün araştırmalardır.
- **Yüksek lisans tezlerinde** amaç bir problemi dizayn etmek ve o problemin resmini ortaya koymaktır.
- **Doktora tezlerinde** ise bir problem durumunu tespit ederek o probleme çözüm getirebilmek söz konusudur.
- Tezlerde, araştırmacının özgün verilerini bilimsel süreçlerden doğru bir şekilde geçirmesi ve veriye dayalı değerlendirmeler yapması beklenir.

Doğru bilinen
yanlış!

- İyi bir tezin çok sayfalı ve hacimli olması gerektiği görüşü yanlış bir bakış açısidir.
- Bu nedenle bazı tezlerin içinde sayfa sayısını artırmak için gereksiz ve anlamsız birçok bilgi yer almaktadır.
- Türkiye’de daha çok hakim olan bu yaklaşımdan dolayı tezler nitelik bakımından sorgulanmaktadır.
- Ancak doktora düzeyi bir uzmanlık alanı olarak da değerlendirildiğinden, bu kademedeki yazılan tezlerin daha kapsamlı ve bilimsel olması beklenmektedir.

Bildiri

- Bilimsel yazı türlerinden en kısa olanıdır.
- Bunlar, sempozyum ya da kongreler için hazırlanarak sunulan yazılardır.
- Bilimsel bir yazı yazmaya yeni başlayacak birinin öncelikle bildiriden başlaması, gelişimi adına oldukça önemlidir.
- Bildirilerin sunulduğu akademik ve bilimsel toplantılardaki etkileşimli ortam, araştırmacının bilimsel bakış açısı ve bilimsel yazı yazma becerisi kazanmasında oldukça etkilidir.

Bildiri sunum aşamaları

- Öncelikle istenen formattaki özet, belirlenmiş tarih aralığı içinde bilimsel toplantı organizasyonuna ulaştırılır.
- Komite, özeti gönderilen bilimsel çalışmayı uygun görürse kabul ederek araştırmacıya bir kabul mektubu gönderir.

Bildirinin sunulmasında dikkat edilmesi gerekenler

- Sunum için ayrılan sürenin etkin planlanması
- Hazırlanan sununun dikkat çekici ve öz bir yapıda olması
- Sunum akışının iyi yapılması
- Dinleyici kitlesine uygun konuşulması
- Dinleyicilerin sordukları sorulara net ve açık cevaplar verilmesi

SABRINIZ İÇİN TEŐEKKÜR EDERİM

Prof. Dr. Bektaş TEPE